

DISKUSIJA

Ivan Slamnig

Osvrnuo bih se na referat profesora Škreba. Moramo se pomiriti s time da se u nekim književnostima (engleskoj, francuskoj) razvio dramski stih, a u drugima kao u španjolskoj i hrvatskoj, nije. Držić se služio dvanaestercem (umetnute pjesme sasvim su jasno umetnute, možda su bile i male međuigre), ali već se Gundulić služi raznim metrima, kako u originalnim igrokazima, tako i u prevedenima. Time je otpala mogućnost da se dvanaesterac razvije u dramski stih. U devetnaestom stoljeću javlja se deseterac, preuzet iz narodne pjesme. Narodni deseterac, u najkraćim crtama rečeno, ima dva članka, od 4 i 6 slogova, slog ispred cezure i na kraju stiha mora pripadati istoj riječi kojoj i onaj prije njega (zeugma), a na kraju stiha izbjegava se dvosložnica s prvim kratkim slogom, već taj slog ili biva dug (kvantitativna klauzula), ili nije prvi u riječi. U devetnaestom stoljeću deseterac se pomalo pretvara u akcenatski trohejski stih, pod utjecajem metričkih principa koji postaju popularni u to doba i koji se direktno uče u školi po uzoru na njemačku poetiku. Takav je deseterac i u dvadesetom stoljeću, ali, kada je strogo jednako-složan, a ima cezuru poslije četvrtoga sloga, nosi prizvuk narodnoga stiha, zvuči nam folklorno, naški. Međutim, ako uvedemo pojam i praksu uzmaha, Auftakta, anakruze, onda taj deseterac, ne mijenjajući se kao metar (uzmah ili umetak ne brojimo u metričku shemu) gubi onaj folklorni prizvuk, a popularno ga onda zovemo jampskim,¹ što bi možda bilo bolje izbjegavati, i takve metre nazivati naprosto dvodijelnima.

¹ Iz primjera kao »Iz dobra krila zao sin se rodi«, što Miranda kaže u *Oluji*, I/2, ili iz Arielova pozdrava »O zdravo da si, veliki moj meštrec« vidimo da su stvarni dijelovi (riječi) na koje se stih raspada trohejski, iktus najčešće koincidira s prvim slogom riječi, a samo uzmah »daje uzmaha«. Ovdje citiramo Shakespearea po prijevodu Milana Bogdanovića. Josip Torbarina prevodi engleskog klasika stihom koji je za čitavu »stopu« (dva sloga s iktusom) duži od jedanaesterca, jampskim heksametrom. Kako je ta razlika od jedne »stope« konstanta, ne radi se, dakle, o varijanti »jampskog pentametra«, nego o shematski drugačijem stihu, prevodilac uvodi potpuno novi pandan šeksiprovskom stihu, i to samo za Shakespearea.

Nikola Milićević, prevodilac sa španjolskoga, preveo je Calderónove osmerce u komadu *Zivot je san* također sa uzmahom, tj. dodavanjem sloga prvome članku, učinivši ih tako devetercima. Na moje pitanje zašto je tako postupio, odgovorio mi je da mu se osmerac činio prekratkim za dramski stih. Osmerac s anakruzom nije zapravo metrički dulji od običnog (a i u realizaciji radi se o samo jednom slogu) osmerca, pa ja mislim da je prevodilac htio po prizvuku (uzmahom) približiti stih jedanaesterca (koji se također javlja u španjolskim dramama). Dodajem da smo usput, nakon opatijskog sastanka, prelistali i originale Calderóna i Lope de Vege i zaključili da ima dosta

Tako možemo razabrati postupno gibanje od deseterca u ranim dramama devetnaestoga stoljeća do današnjega (najčešće prevodilačkog) jedanaesterca. To se odvija bez bitnih metarskih preobrazbi, ali ne kažem da nema metametričkih².

Francuski dramski aleksandrinac uobičajilo se prevoditi stihom koji ima cezuru po sredini.³ To je dosta često trohejski dvanaesterac, naročito kod srpskih prevodilaca. U Hrvatskoj je sve popularnije prevoditi ga »jampskim« dvanaestercem, koji je po stvarnom broju slogova najčešće četrnaesterac (kad i pred cezurom i na kraju ima nenaglašen slog).⁴

Napominjem još da se i u narodnom francuskom aleksandrincu, onom prije plejadškoga razmaha i kultiviranja toga stiha, javljao nenaglašen slog (dakle »muklo e«) ispred cezure tako da naša praksa nije nešto novo.⁵

umetnutih pjesama u stihu koji nije osmerac, ali da pojedini likovi najednom počnu govoriti u jedanaesteru na takav način da se ne može govoriti o *umetnutoj* pjesmi.

² U repertoaru narodnih stihova, kako se do u 19. stoljeće fiksirao, nema stihova (ili nisu priznati) gdje neparni članak prethodi parnome, pa tako nema jedanaesterca 5 + 6, niti deveterca 5 + 4. Zapravo takav narodni jedanaesterac varijanta je deseterca, i on praktički ipak postoji, jer usklik ili veznik na početku stiha može biti i prekobrojan, ali se uobičajilo zapisivati stih bez uzmaha.

Deseterac je preuzet u umjetnu pjesmu kao strogo izosilabičan (akcenatski) stih. Navodeći takav Preradovićev stih u stupcu »Stihovi padajući s visine na nizinu (slični trohejskomu)«, Šenoa na str. XXII svoje *Antologije* dodaje: »Obični stih junačkih pjesama, za dramatiku nespretan«; u stupcu »Stihovi rastući s nizine na visinu (slični jambskomu)« navodi stih »Hladovit pogled // poput krhka leđa« (Arnold), s napomenom »Najspretniji stih za dramatiku«. Po granicama akcenatskih cjelina (riječi) i po rasporedu naglasaka ti se stihovi sastoje od jednoga amfibraha i četiri troheja, a cezura je poslije druge stope, pa su to oni isti »padajući« deseterci s jednosložnim, nenaglašenim dodatkom (uzmahom) na početku.

³ Time želimo dobiti prizvuk francuštine. Inače, ako prihvatimo onaj jedanaesterac kao hrvatski dramski stih, nema pravoga razloga da i francuske drame ne prevodimo tim stihom.

⁴ Trohejsku podlogu vidimo i tu, na primjer u Elvirinu »U palači je sada — i plače ovog tren«, Cid III/1, u prijevodu T. Prpića.

⁵ I Talijani su pokušali uvesti u teatar stih po francuskom uzoru (»verso martelliano«), a taj se, po talijanskom brojenju, sastoji od dva sedmerca kao i naš.
